

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын
2024-жылдын III чейреги ичиндеги ишине жүргүзүлгөн көзөмөлдүн (оверсайт)
жыйынтыгы боюнча **ОТЧЁТ**

I. Улуттук төлөм системаларынын ишине мониторинг жүргүзүү жана талдап-иликтөө

1. Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ)

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасындагы финансылык тобокелдиктер. ГСРРВ системасынын 2024-жылдын III чейреги ичиндеги ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча өткөн мезгилге салыштырганда жүгүртүү коэффициенти 15,08 пайызга көбөйгөндүгү, ал эми ликвиддүүлүк коэффициенти 13,11 пайызга төмөндөгөндүгү байкалган. Өзгөрүүлөр динамикасы 1 жана 2-графиктерде көрсөтүлгөн.

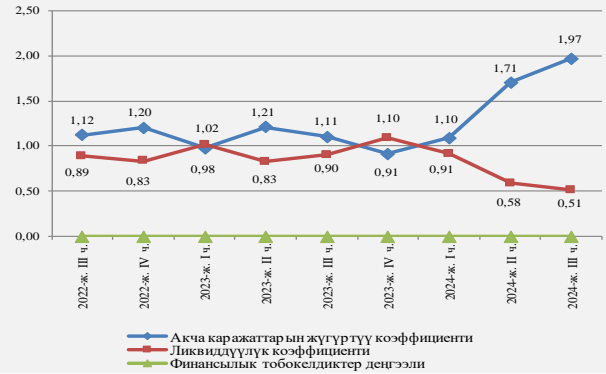
Система боюнча жалпы жүгүртүүлөр 10 328,86 млрд сомду түзгөн, бул өткөн мезгилдеги көрсөткүчтөн 58,5 пайызга жогору.

Отчёттук мезгилде системада финансылык тобокелдиктердин деңгээли минималдуу бойдон калган.

Операциялык тобокелдиктер. Системада жеткиликтүүлүк деңгээли отчёттук мезгилде 100,00 пайызды түзгөн, ошол эле учурда системадагы операциялык тобокелдик деңгээли системанын жалпы иш убактысынын 3,82 пайызын түзгөн жана ал катышуучулар системанын иш регламентин узартуусу менен шартталган. Өзгөрүүлөр динамикасы 3-графикте көрсөтүлгөн.

Бузуулар Улуттук банктын тариф саясаты жана Улуттук банк Башкармасынын бюджеттик төлөмдөрдү иштеп чыгуу боюнча атайын чечими менен ар бир айдын акыркы үч күнү ичинде жөнгө салынат.

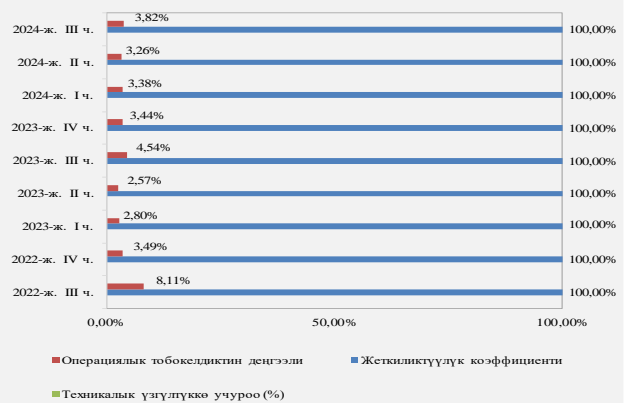
1-график. ГСРРВдагы финансылык тобокелдиктер деңгээли

2-график. ГСРРВдагы ликвиддүүлүк жана төлөмдөр көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

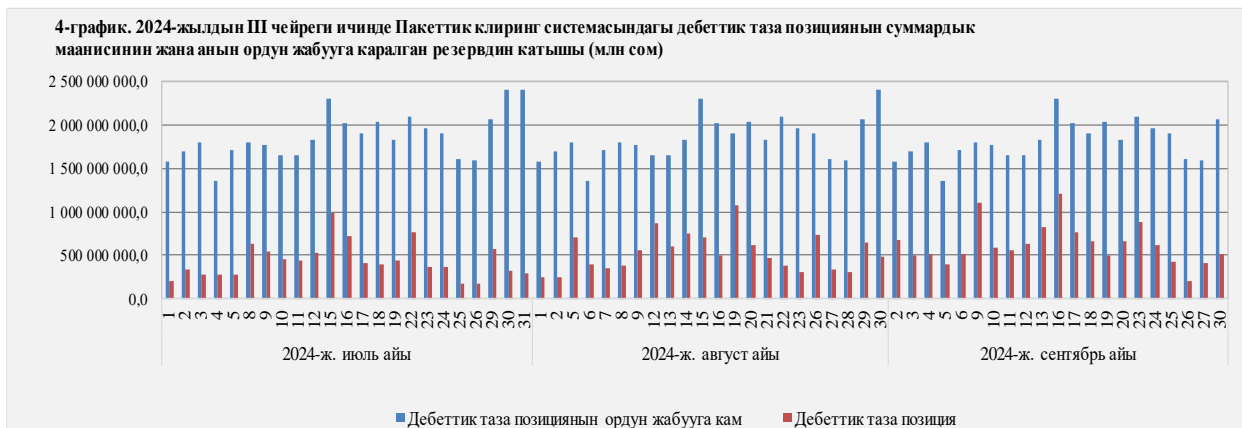

3-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

2. Пакеттик клиринг системасы (ПКС)

*ПКС*теги финансылык тобокелдиктер. Отчёттук мезгил ичинде дебеттик таза позициянын акча каражаттары боюнча белгиленген резервдин өлчөмүнөн артышына байланыштуу фактылар системада катталган эмес. 4-графикте көрсөтүлгөндөй, катышуучулар ПКС те жыйынтыктап эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн иш жүзүндө талап кылынгандан да үч эсеге көп каражаттарды резервге коюшкан.

Системадагы операциялык тобокелдиктер. 2024-жылдын III чейрегинде ПКС ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү техникалык себептерге байланыштуу 99,93 пайызды түзгөн. Системада операциялык тобокелдиктин деңгээли системанын иш регламентин узартуудан улам 5,44 пайыз чегинде түптөлгөн. Өзгөрүүлөр динамикасы 5-графикте көрсөтүлгөн.

3. «Элкарт» карталары менен эсептешүүлөр системасы

Системадагы операциялык тобокелдиктер. Улуттук төлөм системаларынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча 2024-жылдын III чейрегинде «Элкарт» банктык төлөм карталары менен эсептешүү системасында жеткиликтүүлүк деңгээли 99,76 пайызды түзгөн. Өзгөрүүлөр динамикасы 6-графикте көрсөтүлгөн.

II. Төлөм инфраструктурасынын ишин байкоо

4. Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу

Кыргыз Республикасынын аймагында иш алып барган төлөм системаларынын операторлорунун отчётторуна жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча 2024-жылдын III чейреги ичинде төлөм системаларынын ишине байланыштуу 113 штаттан

тышкаркы жагдайлар катталган. Мындай жагдайлардын негизги себептери 7-графикте чагылдырылган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкү негизги түрлөрүн жана алардын катышын бөлүп көрсөтүүгө болот (8-график):

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 38,94 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 7,08 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 10,62 пайызын түзгөн;

- кызмат көрсөтүүчүлөр тарабынан үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 43,36 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготууларды шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка катышуучуларына таасирин тийгизген жок.

5. SWIFT сервис-бюросунун иши

2024-жылдын III чейреги ичинде SWIFT сервис-бюросунун жеткиликтүүлүк коэффициенти 100,00 пайызды түзгөн. SWIFT системасында операциялык тобокелдиктер деңгээли минималдуу болгон.

Ошондой эле 2024-жылдын III чейрегинде кошумча алдын алуу иштери жүргүзүлүп, бул тууралуу SWIFT сервис-бюросунун катышуучуларына өз убагында маалымдалган.

III. Төлөм системасында операциялык тобокелдиктерди талдап-иликтөө

6. Санкциясыз ишке ашырылган операцияларды талдап-иликтөө¹

Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары тарабынан чыгарылган төлөм карталарын колдонуу менен эсептешүү системаларында санкциясыз ишке ашырылган операциялар жөнүндө мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчеттордун алкагында коммерциялык банктардан алынган маалыматтарга талдап-иликтөөнүн жыйынтыгы боюнча, 2024-жылдын III чейрегинде VISA Int. эл аралык системасынын карталарын пайдалануу менен 643, MasterCard эл аралык системасынын карталарын пайдалануу менен 70 жана «Элкарт» карталарын колдонуу менен – 16 санкциясыз операция ишке ашырылгандыгы катталган. Мындай операцияларды баалоо суммасы 10,13 млн сомду түзгөн, бул карталар менен операциялардын жалпы көлөмүнүн 0,004 пайызын түзөт.

Мындан тышкары, коммерциялык банктардан Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын аралыктагы тармагынан чет өлкө банктарынын карталарын

¹ Маалыматтар банктар тарабынан шектүү транзакцияларды эсепке алуу учурунда көрсөтүлөт, ал эми териштирүү жана доо иш-чараларынын жүрүшүндө уруксатсыз операциялардын саны жана көлөмү азаят.

пайдалануу менен 36,9 миң сом суммасына 4 санкциясыз операция ишке ашырылгандыгы жөнүндө маалымат келип түшкөн.

1-таблица. Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары тарабынан чыгарылган банктык карталарды пайдалануу менен санкциясыз ишке ашырылган операциялар жөнүндө маалыматтар

Санкциясыз ишке ашырылган операциялардын түрлөрү	2023-жылдын III ч.		2024-жылдын II ч.		2024-жылдын III ч.	
	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)
Интернет-транзакциялар	185	4 243 294,41	569	13 644 956,60	729	10 133 266,23
Visa	164	3 651 994,41	568	13 641 956,60	643	8 657 083,39
Элкарм	21	591 300,00	1	3 000,00	70	704 500,00
MasterCard	0	0,00	0	0,00	16	771 682,84
Бардыгы	185	4 243 294,41	569	13 644 956,60	729	10 133 266,23

Банктар тарабынан төлөм системаларынын эрежелерине ылайык шектүү транзакцияларды талдоо, карталарды бөгөттөө, дооматтарды кароо иштери жүргүзүлүп жатат.

7. Каттышуучулардын төлөм системаларынын иш үзгүлтүксүздүгүн талдап-иликтөөлөр

Банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчетторунун маалыматтарына жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгында, 2024-жылдын III чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын төлөм системаларынын ишине байланыштуу 1 323 штаттан тышкаркы жагдай катталган. Негизги себептери 9-графикте чагылдырылган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн жана алардын катышын бөлүп көрсөтүүгө болот (10-график):

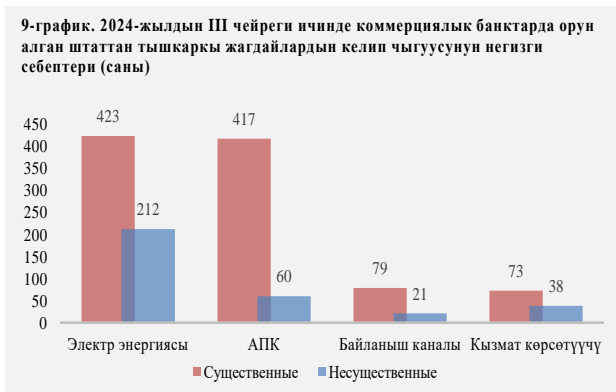
- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 48 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 36,05 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 7,56 пайызын түзгөн;

- кызмат көрсөтүүчүлөр тарабынан үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 8,38 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготууларды шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка каттышуучуларына таасирин тийгизген жок.

Эскертүү: Берилген маалыматтар коммерциялык банктар жана төлөм системаларынын операторлору тарабынан корректировкаланышы мүмкүндүгүнө байланыштуу өзгөрүшү ыктымал.